

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אופן מדידת אלפיים אמה של התחום

(נ"ז ב') **משנה:** אין מודדין אלא בחבל של 50 אמה, לא פחות ולא יותר. ולא ימדוד אלא כנגד לבו (שלא ייתן זה כנגד צווארו וזה כנגד רגליו, והחבל מתקצר, והתחומים מתמעטים).

(4) אמר רב אסי: אין מודדין אלא בחבל של אפסקימא. (ומבאר) דיקלא דחד נברא (סיב שגדל ומתגלגל סביב הדקל). (2) **תני** רב יוסף: שלושה חבלים הם... (חבל) של פשתן למדידה (הך דרב יוסף פליג אדרב אסי).

(המשך **משנה:**) היה מודד והגיע לגיא או לגדר⁴, מבליעו (מבליע מדרונו, מודדו בלי להחשיב מדת המדרון²) וחוזר למדתו.

(נ"ח א') **תנו רבנן:** היה מודד והגיע המידה לגיא, אם יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה, מבליעו. ואם לאו, הולך למקום שיכול להבליעו, ומבליעו, וצופה וחוזר למידתו. אם היה גיא מעוקם, מקדיר ועולה מקדיר ויורד³.

(המשך **הברייתא:**) הגיע לכותל, אין אומרים יקוב הכותל (אין מטריחים אותו לעלות לראשו למדוד רחבו), אלא אומדו, והולך לו.

(ומקשה) והא אנן **תנן:** (אם מגיע לגדר) מבליעו וחוזר למידתו (ולא מקילים לאמוד בעלמא)!

(ומתרץ) התם (במשנה) ניחא תשמישתא (נוח להילוך קצת, כגון מתלקט עשרה מתוך ארבע, התם קתני מבליעו אם יכול; ואם לאו, מקדר). הכא (בכותל) לא ניחא תשמישתא.

שיטות הראשונים

הכא לא ניחא תשמישתא: ביאר רש"י דהכא בכותל זקוף יותר מדאי, דכיון דלא חזו להילוך אין גובה שיפועו עולה למידת התחום. **והרא"ש** פירש שגובה שיפועו עולה לתחום, אלא שלא הטריחוהו לזקוף כלונסאות מכאן ומכאן ולמתוח חבל מזה לזה ולהבליעו, אלא הקילו חכמים לשער על ידי אומד שאומד בלבו.

האם הקלו לאומדו גם במקום קידור: דעת הרמב"ם ורא"ש, דמה שהקילו בכותל לאומדו, דוקא כשהיה רוחבו עד חמישים אמה, דיש טורח לעלות; אבל אם לא היה יכול להבליעו בחבל של חמשים, וצריך לקדר, לא התירו באומד כיון דאין בו טורח יותר לקדר בכותל מבגיא⁴. ודעת רש"י, ראב"ד, רשב"א, ורבינו יהונתן, דאף בזה סגי על ידי אומדנא. **והשו"ע**⁵ פסק כרא"ש.

1. חומת אבנים שנפלה ונעשה גל גבוה ומשופע ובני אדם מהלכים עליו. רש"י.
2. המדרון אמנם אינו נמדד כמדרון, אבל כן נמדד בקו אוירי. כלומר לא מוותרים על מדידת השטח לגמרי, אלא רק על השיפוע.
3. אם היה גיא מתעקם והולך וסובב את העיר, וכשהוא מודד תחום מערב אינו יכול להבליעו בחבל של חמישים אמה ברוח מערבית, עד שהוא מתעקם לצפון הוא מתחיל להשוות, אותה הבלעה אינה מועלת למידת תחום מערב (לא יעשה הבלעה ברוח צפונית מפני הרואים שיסברו שהוא חלק מהתחום), ומקדר ועולה (דהיינו מודד ישר כאילו נקוב המדרון). רש"י.
4. ומיהו לא מיייר כשהכותל זקוף כל כך דחוט המשקולת יורד כנגדו. דאם כן לא היה צריך למדוד השיפוע בירידה ובעליה. אלא אם כן יש מישור בראש הכותל ימדוד אותו מישור. כדאמר שמואל (להלן בסמוך). רא"ש (סי' ו).
5. או"ח שצט"ד. ובביאור הגר"א (ס"ק ד) כתב דמשמע כדברי רש"י. וכן בביה"ל (ד"ה ואם יש) הביא דברי רש"י והרשב"א, וכתב שכביאור הגר"א מצדד לדינא כהני רבוותא להקל. מקורות - רש"י (נ"ח ב', ד"ה מתני לקולא). רא"ש (סי' ו). רמב"ם (הל' שבת כח, טו). רשב"א (עבוה"ק ה"א, עמ' קצו). ראב"ד (הו"ד במאירי, ד"ה כבר ביארנו, בשם גדולי המפרשים). רבינו יהונתן (יז א ברי"ף, ד"ה פיסקא ל"ש).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הדין בגיא כשלא ניחא תשמישתא: חידשו **תוספות והרא"ש**, דדוקא גבי כותל והר הקילו היכא דלא ניחא תשמישו דאומדן, משום דצריך לעלות על גביו כשרוצה להבליע, וטירחא דמילתא טובא; אבל גבי גיא לעולם מבליע אף על גב דלא ניחא תשמישתא⁶, משום דאין טורח להבליע כולי האי⁷.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תחומין, סימן שצט)

- א. אין מודדין תחום העיר אלא בחבל של פשתן של חמשים אמה, לא פחות שהוא נמתח ביותר, ולא ארך יותר מפני שאינו נמתח כראוי.
- ב. אם יש נהר לפניו לסוף ע"ה אמה, לאחר שמדד חמשים אמה, חוזר לאחוריו כ"ה אמה כדי שיהא החבל של נ' אמה שלם עד הנהר.
- ג. ישים החבל כנגד לבו וימתחנו בכל כחו.

מדידת גיא

(נ"ח א') אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו, אלא שאין חוט (שבראשו) המשקולת יורד כנגדו (בקו ישר, אלא נוטה ומתרחק. דהיינו, שאין המדרון זקוף כל כך. אז מודדים המדרון ע"י קידור⁸). אבל חוט המשקולת יורד כנגדו (ששפתו זקופה מאוד), מודדו מדידה יפה (רק את קרקע הגיא, ואינו מודד המדרון כלל אפילו בקידור⁹).

(נ"ח ב') (ומברר) וכמה עומקו של גיא (שאפשר להבליעו כשאין ברחבו חמישים)?

אמר רב יוסף: אלפיים¹⁰ (אבל יותר מאלפיים, אפילו יכול להבליעו, אינו מבליעו, אלא מקדר).

איתיביה אביי: עמוק מאה ורוחב חמישים, מבליעו. ואם לאו, אין מבליעו¹¹.

(ומתריץ) הוא דאמר כאחרים, **דתניא:** עמוק מאה ורוחב חמישים מבליעו, ואם לאו אין מבליעו. אחרים אומרים:

6. אמנם כשחוט המשקולת יורד כנגדו, ראה להלן (בסוגיית גיא, שנחלקו תוספות והרא"ש), אם הקלו בגיא או לא.
7. ויש להעיר, שנראה לכאורה, שלדעת רש"י, בשני הנידונים, הן לגבי קידור, והן לגבי גיא, יהיה הדין זהה כמו בכותל, שהקלו באומד, ודלא כתוספות והרא"ש, שכן לשיטתו, כפי שהתבאר לעיל, הטעם שהקלו בדלא ניחא תשמישתא, משום דלא חזו להילוך, ואינו חשוב להיכלל בתחום, ובזה הרי אין חילוק בין גיא לכותל. ולעניין פסק הרמב"ם והשו"ע, ראה להלן. מקורות - רא"ש (סי' ו). תוספות (נ"ח א', ד"ה אין).
8. ומיהו אינו מתלקט אלא עד עשרה מתוך ד' או פחות מכן (שאינו זקוף, אבל עכ"פ תלול). אבל במדרון פחות תלול, כגון עשרה מתוך ה' ומעלה, מבואר להלן בסוגיית שמואל המדרון מדידה גמורה. ריטב"א ע"פ פירוש רש"י, וכן כל הקטע דלהלן.
9. ואע"ג דמדידה יפה דקאמרי רבא ורב הונא בריה דרב נתן לקמן, רוצה לומר שמודד כל המדרון מדידה גמורה, לשון אחד שנאמר לשני פנים הוא, ומכל מקום מדידה יפה היא כאן וכאן, מפני שאינו מקדר ואינו מבליע ואינו אומד, אלא כל מה שהוא מודד מודדו מדידה יפה בקרקע חלקה, אלא דהכא קאמר שמודד קרקעיתו של גיא ולקמן קאמרי שמודד המדרון מדידה יפה, ובעיקר דינא לא פליגי אינהו בהא דשמואל דא"כ הוו מדכרי לה בגמרא, וכו'. ריטב"א (ח"י נ"ח א', ד"ה אמר רב יהודה).
10. פירוש, כי מהלך עומקו של גיא משפתו אל שפתו בין כתליו וקרקעיתו אלפיים אמה כשיעור תחום שבת; דכיון שאין הבלעתו יתירה על עיקר תחומו של שבת, מבליעו ומבטלו. אבל יותר מאלפיים אין מבליעו, שלא יהא הטפל יתר על העיקר. ריטב"א.
11. אבל יותר מכאן אינו מבליעו, דכיון ששיעורו יותר מאורך חצר המשכן אין ראוי להבליעו. ריטב"א.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אפילו עמוק אלפיים ורוחב חמישים מבליעו.

איכא דאמרי - אמר רב יוסף: אפילו יתר מאלפיים.

(ומקשה) כמאן?! דלא כתנא קמא ולא כאחרים!

(ומתרץ) התם שאין חוט המשקולת יורד כנגדו (בכו ישר, דחזי להילוך קצת. וכיון שכן, אין להבליעו אלא או בשיעורא דרבנן או בשיעורא דאחרים), הכא (בדברי רב יוסף) בחוט המשקולת יורד כנגדו¹² (דלא ניחא תשמישתיה. וכיון שכן, ראוי להבליעו אפילו ביותר מאלפים)¹³.

(ומברר) וכי אין¹⁴ חוט המשקולת יורד כנגדו (שאינו זקוף כל כך), עד כמה (יתרחק המשקולת מכנגדו דקרי ליה אין יורד, ונחמיר ביה)?

תני רמי בר יחזקאל: ארבע (אמות)¹⁵.

שיטות הראשונים

חוט משקולת יורד כנגדו: רש"י פירש שאם יורידו חוט משקולת מראשו, לא יתרחק מכנגדו למטה בשיפולו ארבע אמות¹⁶. **והרשב"א** פירש שאם בארבע אמות שבשפתו העליונה זקוף, נחשב כולו זקוף¹⁷. **והשו"ע**¹⁸ פירש **כרש"י**.

12. הקשה הריטב"א, אם כן הא דרב יוסף פליגא אדשמואל! דאילו שמואל אמר לעיל כל שחוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה, ורב יוסף קאמר שהוא מבליעו ותירץ, דההיא דשמואל בגיא מעוקם שאינו יכול להבליעו שהוא רחב משפתו לשפתו יותר מחמשים; וכיון דלא אפשר לדון בו הבלעה ולמדידה הוא צריך, מודד קרקעיתו ודיו. אבל רב יוסף איירי בשאפשר להבליעו, שמבליעו אפילו ביותר מאלפים. ותוספות (ד"ה איכא) תירצו דלפי המסקנא לא קאי רב יוסף אהבלעה, אלא אדרב יהודה קאי דאמר כשהחוט יורד כנגדו מודדו מדידה יפה, וקמ"ל (רב יוסף) דאפילו יתר מאלפים מודדו מדידה יפה.

13. ראה עוד בריטב"א בביאור גירסת הספרים שלנו, ולפי שיטת רש"י שפירש מימרא דשמואל על גיא מעוקם שמקדרין, ומימרא דרב יוסף על גיא שמבליעין.

14. יש שגרסו: וכי חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה. ראה ריטב"א (נ"ח ב', ד"ה גירסת רש"י), בביאור הגרסאות. וראה רמב"ם (הל' שבת כח, ב).

15. פירוש, שכיון שמתרחק מכנגדו ד' אמות למטה בקרקעיתו, לא חשיב מדרון. והקשה הריטב"א על גירסה זו, שהרי ודאי אם הגיא הוא עמוק קצת, אע"פ שמתרחק החוט למטה ד' אמות, אינו ראייה שהמדרון אינו תלול, שאפשר הוא שיהא מדרון גמור דלא ניחא תשמישתיה. עיי"ש בביאורו. ועיין הערה הבאה.

16. וזה לשונו: שפתו זקופה מאוד שאין מתרחקת שפת תחתיתו מכנגד שפת גובהו ד' אמות. והקשו עליו הראשונים, דלאו מילתא פסיקתא הוא, דאם הגיא עמוק מעט, במעט מדרון יהא נוח להלוך, ואם הוא עמוק הרבה, אפילו מתרחק החוט מן השפה כשיגיע לקרקעיתו של גיא אפילו הכי שיפועו ומדרונו גדול עד שלא יוכל להלך בו אלא בקושי גדול (ראה תוספות, ד"ה וכי, רשב"א, ריטב"א ועוד). וראה רא"ש (סי' ו).

17. וזה לשונו: אם משפתו העליונה יורד החוט ד' אמות כנגדו אע"פ שאר כותלי הגיא משתפעין והולכין עד קרקעיתו של גיא הרי זה כאילו כל הגיא זקוף וחוט המשקולת יורד כנגדו עד קרקעיתו לפי שאינו עשוי להילוך, אבל פחות מארבע אמות ראוי הוא עדין להלך דמטפס ויורד מטפס ועולה.

18. או"ח שצט"ד.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר שמואל לא שנו וכו' אבל חוט משקולת יורד כנגדו, מודדו מדידה יפה: רש"י כתב דקאי אקידור¹⁹. והרא"ש כתב דשמואל אמתניתין אמרה למילתיה, ובין אקידור בין אהבלעה (של הר וגדו). אבל בהבלעה (של גיא) שהוא יכול להבליעו בקל בחבל של חמשים אמה משפתו אל שפתו לא הקילו חכמים. ודעת **תוספות** דקאי גם על פחות מחמישים דיכול להבליעו²⁰. **ורבינו תם** מפרש דשמואל להחמיר בא, ולא ולהקל²¹. והשו"ע²² פסק כרא"ש.

מתלקט עשרה מתוך ארבע בגיא ואינו רחב חמישים: דעת הרא"ש, דלא אמרו (להלן, בלישנא דרב הונא בריה דרב נתן אליבא דרבא) מתלקט עשרה מתוך ד' אומדו אלא בהר וכותל, לפי שצריך לעלות על גביו כשרוצה להבליעו וטריחא מילתא טובא. משא"כ בגיא לעולם מבליע. ודעת **תוספות ורשב"א** שבמתלקט י' מתוך ד' אומדו אפילו בגיא (בין רחב יותר מחמישים בין פחות מחמישים)²³. והשו"ע²⁴ פסק כהרא"ש.

וכמה עומקו של גיא שמבליעו: ביארו הרשב"א והריטב"א, כמה מהלך עומקו של גיא משפתו אל שפתו²⁵. ופסקו הרמב"ם והרשב"א כאחרים, וכלישנא בתרא דרב יוסף (שאפילו יותר מאלפיים מבליעו). וכן פסק השו"ע²⁶. וכתב הרמב"ם (אליבא דלישנא בתרא) והוא שיהיה בעומקו פחות מארבעת אלפים²⁷. והשו"ע לא הביאו.

19. וביארו הרשב"א (נ"ח א', ד"ה וכתב) והריטב"א (ד"ה אמר) כוונתו, דאברייטא דאם היה גיא מעוקם מהדר. כלומר, לא שנו שמבליעו, ובשאינו יכול להבליעו מקדרו, אלא בשאין חוט יורד כנגדו דניחא תשמישתיה; אבל חוט יורד כנגדו כל שאינו יכול להבליעו אין מקדרו אלא יורד למטה מודד קרקעיתו מדידה יפה אבל שיפועו ומדרונו כלל וכלל לא.

עוד כתבו, דאע"ג דאמר שמואל בשאין חוט יורד מקדר, אפשר דלאו דוקא כל שאין חוט יורד מקדר דא"כ פליגא אדרב הונא בר נתן דאמר דאפילו במתלקט עשרה מתוך ארבע אינו מקדר. וכו'. אלא דרב יהודה אמר שמואל לא אמר אין חוט אלא משום דבעי למימר בשחוט יורד מודדו מדידה יפה ולעולם כשאין חוט נמי אי מתלקט עשרה מתוך חמש מקדר הא מתלקט מתוך ארבע אומד לא מקדר ולא מודד.

20. דמכל מקום אם חוט המשקולת יורד כנגדו, אינו מבליעו אלא מודדו מדידה יפה. ואין שיפוע הירידה והעליה עולה למדת תחומה.
21. ופירש, דחוט המשקולת קרי לכל דבר משופע וחלק שאין בו מורד ועיכוב שיוכל אדם לעמוד שם, והיינו משקולת, ותרומא "יתארהו בְּשָׂרָד" (ישעיה מד, ג) יסור במתקלא. אפילו יהא משופע בשיפוע הרבה נקרא משקולת הואיל והוא משופע וחלק ביותר. והכי פירושו: לא שנו (שמותר להבליע), אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו, פירושו, שאין בחוט המשקולת שיוכל אדם לרדת בו ולעלות דהואיל דלא חזי להילוך הקילו בו להבליעו. אבל חוט המשקולת יורד כנגדו, שיש בו מורד לירד ולעלות (דהיינו שיש בו מדרגות ועיכובים שאדם יכול לעמוד שם, לרדת ולעלות), לא הקילו להבליעו אלא מודדו מדידה יפה לגמרי.

22. או"ח שצטה. מקורות - תוספות (נ"ח א', ד"ה אין; נ"ח ב', ד"ה איכא); רשב"א (ח"י נ"ח א', ד"ה וכתב). ודעת הרשב"א צ"ב (ראה ח"י נ"ח א', ד"ה וכתב, לעומת מה שכתב בעבוה"ק, ה"א). רא"ש (סי' ו).

23. הרשב"א הבין דמימרא דרבא (להלן) לא שנו אלא בהר המתלקט וכו' אבל בהר המתלקט עשרה מתוך ארבע, אומדו והולך לו, קאי על כל שלושת האופנים שבמשנה, גיא גדר והר.

24. או"ח שצטה. מקורות - רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, ש"ה, יא). תוספות (נ"ח א', ד"ה אין אומרים); רא"ש (סי' ו).

25. דהיינו, שיש בשני המדרונות והקרקעית יחד אלפיים אמה (או יותר ללישנא בתרא). אמנם בגאון יעקב (נ"ז ב', ד"ה מתניתין: מבליעו) כתב שדעת רש"י ששיעור אלפיים הוא בעומק הגיא משפתו ועד תחתיתו, ולא משפתו ועד שפתו השניה, עיי"ש.

26. או"ח שצטה. שאם אין חוט משקולת יורד כנגדו, ואינו יכול להבליע, מקדר, כשאינו עמוק יותר מאלפיים, כאחרים דברייטא (אבל עמוק יותר מאלפיים מודד מדידה יפה כקרקע חלקה, כדעת הרא"ש להלן). ואם חוט משקולת יורד כנגדו, ואינו יכול להבליע, אינו מודד כלל השיפוע, אלא המישור של מטה, ואפילו אם עמוק יותר מאלפיים. מקורות - רשב"א (נ"ח ב', ד"ה וכמה). ריטב"א (נ"ח ב', ד"ה אמר). רמב"ם (הל' שבת כח, יא).

27. וראה רשב"א. אבל המגיד משנה ביאר שהרמב"ם גרס וכי חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה. ומפרש עד כמה יהיה עומקו של גיא. ואמר אבימי ד'. ומפרש הרמב"ם ד' אלפים (ולא כגירסת רש"י ופירושו, שגרס וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה. ופירש

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

גיא עמוק יותר מאלפיים, ואין חוט משקולת יורד כנגדו: למסקנה, ללישנא בתרא דרב יוסף (שאמר אפילו יותר מאלפיים), אחרים בברייתא שאמרו עמוק עד אלפיים מבליעו, דיברו באין חוט משקולת יורד כנגדו. ובכזה מקרה, כשעמוק יותר מאלפיים, דעת הרא"ש שמודדו מדידה יפה (כלומר שמודד ירידה ועליה, כקרקע חלקה). ודעת רש"י ורשב"א שמקדדו²⁸. והשו"ע²⁹ פסק כרא"ש.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תחומין, סימן שצט)

ה. הגיע לגיא, אם חוט המשקלת מתרחק מפנגדו למטה ד' אמות, אז רואים, אם יכול להבליעו בחבל של נ' אמה, מבליעו; ואם לאו, מודדו בחבל של ד' אמות והוא שלא יתא עמק יותר מאלפים, אבל אם הוא עמק יותר מאלפים מודד הירידה והעליה של כל השפוע. ואם אין החוט מתרחק מפנגדו ד' אמות, אז אם יכול להבליעו בחבל של נ' אמה, מבליעו; ואם לאו, אינו מודד כלל השפוע של ירידה ועליה אלא המישור של מטה, ואפלו אם עמק יותר מאלפים.

מדידת הר

(נ"ז ב') (המשך משנה): הגיע להר, מבליעו וחוזר למדתו. ובלבד שלא יצא חוץ לתחום³⁰. אם אינו יכול להבליעו (שרחב מחמישים), בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי מאיר: שמעתי שמקדדין בהרים³⁴.

(נ"ח ב') אמר רבא: לא שנו (הבלעה וקידור) אלא בהר המתלקט (גובה) עשרה (טפחים) מתוך ארבע (אמות)³². אבל בהר המתלקט עשרה מתוך חמש (שאינו תלול כל כך), מודדו מדידה יפה (כקרקע חלקה דמי, ומודד המדרון מדידה

שהדיון הוא על הנטייה של הגיא, ולמסקנה עד ד' אמות). הובא בב"י (או"ח שצט,ה). אמנם ראה רבינו חננאל בן שמואל שהרי"ף גרס **ארבעה**, דהיינו ד' אלפים, וכך פירש בדעת הרי"ף והגמרא, ואפשר לומר שכך היתה גירסת הרמב"ם.

28. והחידוש הוא שאפילו באופן שיכול להבליעו כשאין ברוחבו חמשים, עם כל זאת מקדדים ולא מבליעים. בשאלת הגמרא (נ"ז ב') כמה עומקו של גיא, ביאר רש"י דנימא מבליעו. ובתשובת רב יוסף (בלישנא קמא) אלפיים, ביאר רש"י: אבל יותר מכאן אפילו יכול להבליעו אינו מבליעו אלא מקדד. אמנם הרא"ש כתב: אלפים - אבל אם הוא יותר, מודד ירידה ועליה מדידה יפה. עכ"ל. וכן הוא הפירוש למסקנה, בדעת אחרים שאמרו רק עמוק אלפים מודדו, לרש"י - יותר מכאן מקדד. ולרא"ש - מודד מדידה יפה. מקורות - רש"י (נ"ז ב', ד"ה כמה עומקו, וד"ה אלפים); רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, ש"ה,יא). רא"ש (סי' ו).

29. או"ח שצט,ה.

30. שלא יצא חוץ לתחום, אם היה ארוך וראשיו יוצאין חוץ לתחומי העיר ואין יכול להבליעו בחבל כנגד התחומין מפני רחבו, ויכול להבליעו שלא כנגד התחומין, לא יצא להבליעו שם, גזירה שמא יאמרו מדת תחומין של צידי העיר באה לכאן. רש"י (פירוש שני. ראה עוד פירוש ברש"י, ותוספות ד"ה ובלבד).

31. מקדדין - נוקבין, רואין כאלו נוקבין אותן ומודדין דרך הנקב, למעט מדת מדרונו, כדאמר בגמרא שמודדין אותו בחבל של ארבע אמות, והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו, ומתמעט מדרונו של כל ארבע אמות חצי קומת אדם. רש"י. כשמודד על ידי קידור, מודד רק בקו אוירי. ואם כן מידת המדרון עולה לחשבון, אבל לא כולה.

32. הבא ללקוט כמה הוא מגביה והולך מוצא י' טפחים גובה קודם שיגיע להילוך ד' אמות. רש"י. וכן ביאר בשו"ע (או"ח שצט,ד) שמתלקטים ד' אמות מתוך ה', היינו שבהילוך ה' אמות של שיפוע עולה עשרה טפחים. וראה לעיל, פרק שני, כ' ב', בשיטות הראשונים, שתי שיטות במדידת תל המתלקט.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

גמורה, ואין כאן לא הבלעה ולא קידור³³).

רב הונא בריה דרב נתן מתני לקולא - אמר רבא: לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך חמש. אבל בהר המתלקט עשרה מתוך ארבע, אומדו והולך לו.

שיטות הראשונים

סיכום: מקרה: גיא, גדר, הר, כותל. דרך מדידה: הבלעה, קידור, אומד, מדידה יפה. תנאי שטח: ניחא תשמישתא, חוט משקולת, תל המתלקט.

בגמרא מוקי ברייתא (כותל אומדו) בדלא ניחא תשמישתא, משנה (מבליעו) בדניחא תשמישתא. (א) מימרת שמואל - חילוק בין חוט משקולת יורד כנגדו (מדידה יפה), לאין חוט משקולת יורד כנגדו. (ב) מימרת רב יוסף - הבלעת גיא - לישנא קמא - אלפים וכאחרים. לישנא בתרא - יותר מאלפים, וכשחוט המשקולת יורד כנגדו, וברייתא דאחרים כשאין חוט משקולת יורד כנגדו. (ג) הר, מבליעו - מימרת רבא - לישנא קמא - דוקא מתלקט י' מתוך ד', אבל י' מתוך ה' מדידה יפה (גמורה). לישנא בתרא לקולא - מתלקט י' מתוך ה', אבל י' מתוך ד' אומדו והולך לו.

הר המתלקט: לעניין הלכה, כתב הריטב"א שיש נוסחאות דגרסי בהדיא והלכתא כרב הונא בריה דרב נתן. ואפילו לנוסחי דידן דלא גרסי הכי, הלכתא כוותיה³⁴. וכן פסקו הרמב"ם והרשב"א. וכן משמע מדברי הרי"ף והרא"ש שפסקו כלישנא בתרא³⁵. ודעת המהר"ם מרוטנבורג שהלכה כלישנא קמא דרבא³⁶. והשו"ע³⁷ פסק כרוב הראשונים. וכתבו תוספות דלפי לשון אחרון דרבא, יש בכותל והר שלושה דינים: מתלקט י' מתוך ה', מבליעו. מתלקט י' מתוך ד', אומדו. חוט יורד כנגדו, מדלג כל השיפוע.

סיכום דיני מדידת הר - (א) חוט משקולת יורד כנגדו, מודד המישור שבראשו בלבד (ולא השיפוע). (ב) חוט משקולת מתרחק מכנגדו ארבע אמות: אם מתלקט עשרה מתוך ארבע, ויש עד חמישים ברוחבו, אומדו. יותר מחמישים - לדעת רמב"ם ורא"ש מקדר. לדעת רש"י, ראב"ד, רשב"א, ורבינו יהונתן, סגי באומדנא. והשו"ע³⁸ פסק כרא"ש. (ג) מתלקט עשרה מתוך חמש, ויש עד חמישים ברוחבו, מבליע. יותר מחמישים, מקדר. (ד) מתלקט עשרה מתוך שש, דעת הרשב"א

33. ואע"ג דמדידה יפה דאמר שמואל לעיל, היינו שאינו מודד המדרון כלל, לשון אחד שנאמר לשני פנים הוא. ומ"מ מדידה יפה היא כאן וכאן, מפני שאינו מקדר ואינו מבליע ואינו אומד אלא כל מה שהוא מודד מודדו מדידה יפה בקרקע חלקה; אלא דלעיל קאמר שמודד קרקעיתו של גיא והכא קאמרי שמודד המדרון מדידה יפה, ובעיקר דינא לא פליגי אינהו בהא דשמואל, דא"כ הוּו מדכרי לה בגמרא. ריטב"א.

34. דהלכתא כדברי המיקל בעירוב, ואפילו במחלוקת האמוראים לפי דעת הגאונים. וראה מה שכתבתי בעניין זה לעיל, מ"ז ב', סוגיית כללי פסיקה.

35. ב"י או"ח שצט"ד (ברי"ף שלפנינו לא ברורה הגירסה, אם העתיק כלישנא קמא או כלישנא בתרא, עיין בעל המאור, ר' ישמעאל בן חכמון, ובהגהות הב"ח. וכן פירוש ריבב"ן. אמנם בכת"י מדויקים של הרי"ף, הגירסה היא כלישנא בתרא).

36. ולשיטתו, כל שמתלקט עשרה מתוך חמש, מודד את כל הקרקע מדידה יפה, דהיינו כקרקע ישרה, ומתלקט עשרה מתוך ארבע מבליע או מקדר כשרחב יותר מחמישים, וכשזקוף יותר מזה שלא ניחא תשמישתיה, אומדו בדעתו.

37. או"ח שצט"ד. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כח, טו). ר"מ מרוטנבורג (הובא במדכ"י סי' תקד, ובהגהות מיימוניות, הל' שבת כח, טו אות ד). רשב"א (ח"י נ"ח ב', ד"ה רב הונא).

38. או"ח שצט"ד.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שמודדו מדידה יפה כקרקע חלקה³⁹.

סיכום דיני מדידת גיא - (א) חוט משקולת יורד כנגדו, ויש עד חמשים ברוחבו, **ורש"י ורא"ש** מבליעו, **ולתוספות** מודדו מדידה יפה (המישור בלבד). **והשו"ע**⁴⁰ פסק **כרא"ש**. יותר מחמישים, מודד רק המישור (שבתחתית הגיא, ולא מודדים העליה וירידה). (ב) חוט משקולת מתרחק מכנגדו ד' אמות ויש עד חמשים ברוחבו, ועומק הגיא עד אלפיים - מבליע. יותר מאלפיים, **לרא"ש** מודדו מדידה יפה. **לרש"י ורשב"א**, מקדר. **והשו"ע**⁴¹ פסק **כרא"ש**. יש יותר מחמשים ברוחבו, עד אלפיים בעומקו מקדר. יותר מאלפיים, מודד מדידה יפה כקרקע חלקה.

דיני קידור

(נ"ח א') (שנינו במשנה): אם אינו יכול להבליעו (שרחב מחמישים), בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי מאיר: שמעתי שמקדרין בהרים.

(נ"ח ב') **תנו רבנן**: כיצד מקדרין? תחתון כנגד לבו, עליון כנגד מרגלותיו (שבכך ממעט המדרון). אמר אביי: נקטינן (במסורת) אין מקדרין אלא בחבל של ארבע אמות.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: אין מקדרין לא בעגלה ערופה (כשמודדים לדעת איזו עיר הקרובה אל החלל), ולא בערי מקלט (תחום ערי מקלט, דתנן, מכות י"א ב', כשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט), מפני שהן של תורה (חיוב מדידתם מן התורה, הלכך לא משערינן בהו מידי, אלא מודדין הרים וגאיות כקרקע חלקה).

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תחומין, סימן שצט)

ד. לא ימדד אלא כנגד העיר. אפלו אם יש הרים וגאיות כנגדה, לא ילך מכנגדה בצדה שהוא ישר וימדד שם ויחזור כנגד העיר לפי מדה שמדד שם, אלא ימדד כנגד העיר.

וכש יגיע להר, אם הוא כל כך זקוף שאם יורידו חוט המשקלת מראשו לא יתרחק מכנגדו למטה בשפולו ד' אמות, אז אין צריך למדד כל כך הירידה והעליה אלא אם יש מישור בראשו, ואם אין מישור בראשו אינו מודד כלל. ואם חוט מתרחק מכנגדו ארבע אמות ומתלקטים י' מתוך ה', דהיינו שבהלוקף ה' אמות של שפוע עולה עשרה טפחים, אז רואים אם אין משפתו אל שפתו אלא נ' אמה מבליעו בחבל של נ' אמה, שזוקף עץ גבוה בשפתו מזה ועץ אחר כנגדו בשפתו מזה ומותח חבל מזה לזה; ואם אינו יכול להבליעו בחבל של נ' אמה, מודדו בחבל של ד' אמות.

וכך יעשה, אחד עומד ברגלי ההר למטה ואחד למעלה ממנו ברוחק ד' אמות, ונותן התחתון החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו, ועולה התחתון למקום שעומד העליון והעליון עולה ד' אמות ומודדין כבתחלה, וכן יעשה עד שימדד כלו.

39. רשב"א (חי' נ"ח א', ד"ה ויש ספרים; עבוה"ק בית נתיבות ה, ריש יא). הביאו בביה"ל (ד"ה ומתלקט). וכתב שהרב המגיד מצדד שהרמב"ם גם כן סובר הכי.

40. או"ח שצט,ה.

41. או"ח שצט,ה. הרא"ש (סי' ו). רש"י (נ"ח ב', ד"ה אלפיים); הרשב"א (עבוה"ק ש"ה סי"א ס"ק מב).

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ואם הוא משפּע יותר, שְׁבִהְלוּךָ ד' אַמּוֹת עוֹלָה י' טַפְּחִים, אֲזַי הִקְלִיבוּ וְלֹא הִטְרִיחוּהוּ לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נִי אִמָּה עַל יְדֵי קוֹרוֹת, אֲלָא אִם אֵין בּוֹ אֲלָא חֲמִשִּׁים אִמָּה יִשְׁעֵר אוֹתוֹ כַּמָּה יֵשׁ בּוֹ לְפִי אִמָּד הַדְּעַת; וְאִם יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִנִּי אִמָּה, מוֹדְדוּ בְּחֶבֶל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת.

ו. הַגִּיעַ לְהֵר (אוּ לְגִיָּא) וְכָל מָה שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ מִכְּנֻגְדַּת הָעֵיר הוּא רָחַב מִחֲמִשִּׁים אִמָּה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּמִזְרַח הָעֵיר וְכָל אֲרָךְ מִזְרַח אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹךְ אֲלָפִים שֶׁל צַד צְפוֹן אוּ דְרוֹם יִלְךְ שָׁם וְיַבְלִיעוֹ כִּיּוֹן שֶׁהוּא עֲדִין בְּתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁל צַד הָעֵיר; אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹךְ אֲלָפִים שֶׁל צַד הָעֵיר, לֹא יִתְרַחֵק יוֹתֵר לְצַד הָעֵיר כְּדִי לְהַבְלִיעוֹ.